

W przededniu rewolucji. Francja Ludwika XVI

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Anne Turgot, *Dyskusja ze Strażą Pieczęci na temat likwidacji szarwarków*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej. Europa w wieku oświecenia (1715–1789)*, t. 41, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 27–28.
- Źródło: Jan Baszkiewicz, *Historia Francji*, oprac. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1999, s. 266.

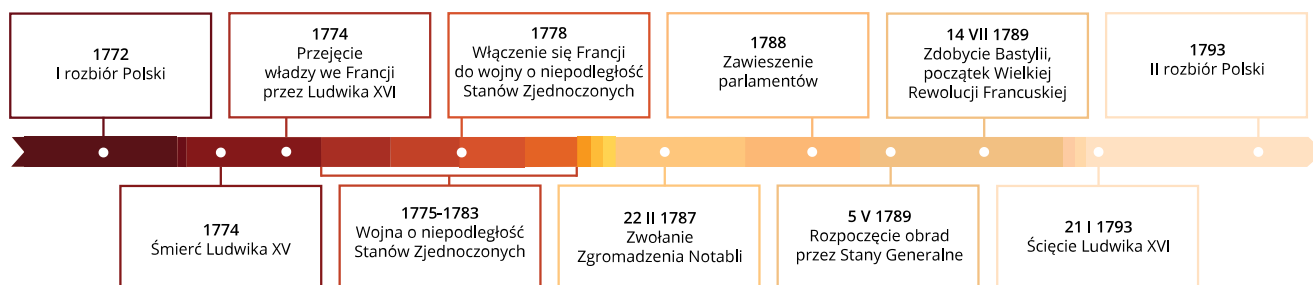
- Źródło: Arthur Young, *O gospodarce i społeczeństwie francuskim w przededniu rewolucji*, [w:] *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. S.B. Lenard, M. Sobańska-Bondaruk, Warszawa 1997, s. 484.

W przededniu rewolucji. Francja Ludwika XVI

Élisabeth Vigée Le Brun / Louis-Auguste Brun, rodzina królewska przy delfinie Ludwiku Józefie w 1782 r.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

„Człowiek, który nie chciał zostać królem” – tak Ludwika XVI często przedstawiają historycy. Gdy w maju 1774 r. dwudziestoletni następca tronu dowiedział się o śmierci Ludwika XV, rzeczywiście przyjął tę wiadomość z przerażeniem. Zdawał sobie bowiem sprawę, z jakimi trudnościami przyjdzie mu się mierzyć w kolejnych latach: deficytem budżetowym, rosnącą opozycją wobec absolutystycznych rządów i nierównościami społecznymi. Zadanie usprawnienia funkcjonowania państwa zlecał kolejnym ministrom, jednak żadnemu z nich nie udało się wypełnić powierzonej misji.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Ocenisz, które reformy mogły poprawić sytuację Francji za panowania Ludwika XVI i wyjaśnisz, dlaczego żadna z nich nie została wprowadzona.
- Przeanalizujesz wydatki publiczne Francji oraz wydatki królewskiego dworu.
- Rozstrzygniesz, z jakimi problemami borykali się mieszkańcy XVIII-wiecznego Paryża, i odtworzysz pierwsze spory zwolenników i przeciwników szczepień.

Kumulacja problemów

W drugiej połowie XVIII w. we Francji doszło do nagromadzenia problemów gospodarczych, politycznych i społecznych. Co prawda duże miasta, zwłaszcza Paryż, cieszyły się gospodarczą prosperity, jednak wydatki publiczne znacznie przewyższały wpływy do skarbcza królewskiego. Było to spowodowane koniecznością spłacania wysokich kredytów zaciągniętych w celu militarnego wsparcia angielskich kolonistów w czasie wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych (1775–1783). Co więcej, pod wpływem oświeceniowych prądów szlachta dążyła do zdobycia większych wpływów politycznych, a mieszczaństwo zaczęło się domagać zniesienia przywilejów stanowych. I tak trudną sytuację pod koniec rządów Ludwika XVI pogorszyła seria nieurodzajów, której skutkami były: wzrost cen żywności i nasilenie niezadowolenia Francuzów.

Liberalny i oszczędny Turgot

Pierwszym generalnym kontrolerem finansów Ludwika XVI, czyli odpowiednikiem dzisiejszego ministra finansów, który miał za zadanie usprawnić funkcjonowanie państwa, został [Anne Turgot](#). Jego program zakładał zmniejszenie ingerencji państwa w sprawy gospodarcze. Minister zaproponował likwidację [cechów](#), które kontrolowały rynek pracy i handel w miastach. Sposobem na pobudzenie gospodarki i zwiększenie konsumpcji miało być zniesienie ceł wewnętrznych i obniżenie tym samym cen produktów. Ponadto Turgot wystąpił z propozycją utworzenia specjalnych zgromadzeń na prowincji, które dbałyby o sprawny pobór podatków. Zasiadałoby w nich nie tylko uprzywilejowani, tj. szlachta, ale również majątni chłopci. W końcu usiłował wprowadzić ogólnokrajowy podatek od dochodów.

Plany te spotkały się z ogromnym sprzeciwem elit. Przeważająca część szlachty

Antoine Graincourt, *Portret Anne'a Turgota* (1727–1781). Turgot próbował m.in. nałożyć podatki na szlachtę i duchowieństwo oraz ograniczyć wydatki dworu królewskiego. Jak myślisz, czy gdyby te pomysły zostały zrealizowane, uzdrowiłoby francuską gospodarkę i poprawiły sytuację w kraju? Odpowiedź uzasadnij.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

i kleru nie chciała rezygnować ze swoich przywilejów, a szansy na uratowanie kraju upatrywała w potencjalnych zyskach, jakie ich zdaniem mogło przynieść poparcie angielskich kolonistów w Ameryce występujących przeciwko Wielkiej Brytanii. Opozycja była tak silna, że po niespełna dwóch latach Ludwik XVI zdymisjonował Turgota, a Francja włączyła się do wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych w 1778 roku.

Przyjęcie gościa [markiza de La Fayette] narodu w Stanach Zjednoczonych (1825 r.). Grafika prawdopodobnie przedstawia wyjazd w 1824 r. La Fayette'a do Stanów na zaproszenie prezydenta Jamesa Monroego. Odwiedza on 24 stany i wszędzie witany jest entuzjastycznie. Wsparcie Francji dla Stanów Zjednoczonych w ich walce o niepodległość miało – i w dalszym ciągu ma – duże znaczenie w pamięci historycznej obu narodów. Kim jest mężczyzna siedzący w prawym dolnym rogu?

Źródło: Bové, domena publiczna.

Konserwatywny i rozrzutny Necker

Środki na prowadzenie wojny z Wielką Brytanią znaleźć miał następca Turgota, **Jacques Necker** – genewski bankier i protestant na stałe żyjący w Paryżu. Strategia Neckera całkowicie różniła się od tej obranej przez jego poprzednika. Był on zwolennikiem silnej kontroli państwa nad gospodarką – popierał istnienie przywilejów w postaci **monopoli**, jak również cechów i ceł wewnętrznych. Wydatki publiczne, w tym udział w wojnie z Anglikami, pokrył, zaciągając kredyty. Necker, podobnie jak

Turgot, zdawał sobie sprawę z konieczności wprowadzenia nowych podatków, jednak i on musiał zmierzyć się z oporem społecznym.

Chcąc zwrócić uwagę opinii publicznej na powagę sytuacji, w 1781 r. opublikował dochody i wydatki dworu, czym wywołał niezadowolenie króla. Został odwołany trzy miesiące później.

Joseph Duplessis, *Portret Jacques'a Neckera* (1732–1804).

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ostatnie próby ratowania budżetu

Przez kolejne lata stan finansów publicznych ulegał pogorszeniu. W 1786 r. aż połowa wydatków publicznych była przeznaczana na obsługę długu. Kolejny minister, [Charles de Calonne](#), wrócił do planu Turgota – rozważał np. zniesienie części cel wewnętrznych, nałożenie powszechnego podatku gruntowego na wszystkie grupy społeczne (większość gruntów należała do szlachty i duchowieństwa) oraz powołanie zgromadzeń na prowincji, które miałyby pomóc w sprawnym ściąganiu należności.

Élisabeth Vigée Le Brun, *Portrait Charles'a de Calonne'a (1734–1802)*. Poszukaj informacji, jak potoczyły się jego losy w czasie rewolucji francuskiej.

Źródło: Élisabeth Vigée Le Brun, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Również i on musiał się zmierzyć ze sprzeciwem **parlamentów** – instytucji rejestrujących ustawy, bez których zgody nowe regulacje nie mogły wejść w życie. Na początku kolejnego roku Calonne odwołał się do **Zgromadzenia Notabli**, którego wola była wiążąca dla parlamentów, ale i w tym wypadku grupa szlachty i majątnego mieszczaństwa odrzuciła reformy.

Zgromadzenie Notabli z 22 lutego 1787 r., Encyklopedia Larousse [on-line]. Napis na szyldzie ponad głową Charles'a de Calonne'a: „Bufet dworu”. Podpis pod ilustracją: [Calonne] „Moi drodzy podwładni, zebrałem Was dzisiaj, żeby się dowiedzieć, w którym sosie chcielibyście zostać zjedzeni”. [Zgromadzenie Notabli]: „Ale my wcale nie chcemy być zjedzeni!!!!!!”. [Calonne]: „Zmieniacie temat”. Do jakiej sytuacji odnosi się autor karykatury?

Źródło: domena publiczna.

Szlachta, dotąd zwolniona z konieczności płacenia podatków, nie chciała rezygnować z tego przywileju. Broniła też swojej pozycji w hierarchii społecznej i dlatego protestowała przeciwko utworzeniu zgromadzeń prowincjonalnych, w których zasiadałyby również osoby niższego stanu. Gdyby na to pozwoliła, zaburzono by feudalny, zhierarchizowany porządek społeczny, do którego była przyzwyczajona.

Artysta nieznany, *Portret Étienne'a Charles'a de Loméni de Brienne (1727–1794)*. Co wskazuje na to, że de Brienne był duchownym?

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Ostatnim ministrem, który stoczył batalię z parlamentami o wprowadzenie reform, został **Étienne Charles de Loménie de Brienne**. Elity polityczne zdawały sobie co prawda sprawę z konieczności wprowadzenia zmian, jednak były gotowe zaledwie na kilka ustępstw. Nowy minister zaproponował wprowadzenie ogólnokrajowego podatku dochodowego, ale i w tym przypadku szlachta wyraziła sprzeciw. Parlament paryski dodatkowo zaznaczył swoją opozycję wobec absolutystycznych rządów, krytykując cenzurę i wszechwładzę monarchy. Szlachta sama chciała decydować o sprawach podatkowych. W maju 1788 r. Ludwik XVI kazał aresztować głównych malkontentów oraz odebrał parlamentom prawo rejestracji dekretów. W ten sposób debata publiczna w sprawie reform ucichła na kilka miesięcy.

Słownik

cech

(nm. *Zeche* – kompania), stowarzyszenie rzemieślników różnych zawodów, mające na celu podniesienie poziomu zawodu i organizowanie samopomocy przez tworzenie kas i funduszy zapomogowych; urządzenie regulujące stosunki rynkowe i zabezpieczające członków przeciwko nadmiernemu współzawodnictwu; dawn. cechy to były także organizacje wojskowe

monopol

(gr. *monopolion*, od *monos* – jeden, *polein* – sprzedawać), przywilej przyznawany zwykle wąskiej grupie osób na konkretną działalność gospodarczą (np. produkcję luster) lub dający wyłączne prawo do czegoś

parlament(y)

(fr. *parlement*), instytucja sądownicza we wczesnonowoczesnej Francji; parlamenty miały prawo rejestracji nowych ustaw, dzięki czemu mogły je blokować

szarwarki

(nm. *Scharwerk*, od *Schar* – tłum), obowiązek pracy przy robotach publicznych: drogach, mostach, fosach itd., nakładany na ludność wiejską

Zgromadzenie Notabli

grupa wysoko postawionych osobistości, cieszących się autorytetem, których opinia musiała zostać uznana przez parlamenty; jego skład personalny był ustalany przez króla – wyłaniał on spośród wyższego duchowieństwa, poborców podatkowych w prowincjach (intendentów), przedstawicieli stanów prowincjonalnych i miast, wielkich panów oraz członków parlamentów

Słowa kluczowe

Ludwik XVI, Francja, oświecenie, reformy, wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych, Zgromadzenie Notabli, rewolucje XVIII w.

Bibliografia

E. Rostworowski, *Historia Powszechna. Wiek XVIII*, wydanie czwarte, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.

J. Baszkiewicz, *Historia Francji*, Wrocław 1999.

J. Baszkiewicz, *Ludwik XVI*, Wrocław 1983.

Świat w XVIII wieku, red. P. Franaszek et al., *Wielka Historia Świata, t. 8*, Oficyna Wydawnicza FOGRA, Świat Książki, Kraków-Warszawa 2006.

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z rekonstrukcją Paryża drugiej połowy XVIII w., a następnie sprawdź w Google Street View, jak wyglądają dziś miejsca, które pojawiają się na mapie. Jakie dostrzegasz różnice? Wynotuj je.

Twoja odpowiedź:

Polecenie 2

Opisz, w jaki sposób różniło się życie zwykłych paryżan i przedstawicieli stanu szlacheckiego. Z jakich usług korzystali bogatsi paryżanie, aby żyć w bardziej komfortowy sposób?

Twoja odpowiedź:

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dv0SiFfoY>

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Źródło: Widok z Nowego Mostu w kierunku Mostu Królewskiego w Paryżu, około 1740 r., gallica.fr, domena publiczna

Ćwiczenie 2

Jedną z najpoważniejszych i najczęściej występujących chorób w nowożytnej Europie była ospa. Zmarł na nią m.in. Ludwik XV. W drugiej połowie XVIII w. szczepionka przeciwko tej chorobie, dość powszechna w Wielkiej Brytanii i Szwajcarii, we Francji miała wielu przeciwników.

Zaznacz w poniższym tekście fragmenty, w których mowa o zaletach szczepień (kolorem pomarańczowym), ich rosnącej popularności w Europie (kolorem zielonym) oraz o stosunku paryżan do szczepień (kolorem czerwonym). Następnie odpowiedz na pytanie.

☐ rosnąca popularność w Europie ☐ stosunek paryżan do szczepień ☐ zalety szczepień

Szczepienie, które tak długo zwalczano, odniosło na koniec zwycięstwo. Liczne, nieodmiennie pomyślne wyniki zapewniły szczepieniu prawo obywatelstwa, a nam płynące stąd dobrodziejstwa. Przykład – dany przez monarchę, jego braci, kilku książąt krwi oraz z górą trzysta tysięcy osób w Europie – przeważał szalę opinii na korzyść szczepienia. [...]

Zwiedzając Szwajcarię widzę, jak każdy ojciec rodziny dba, by w najmłodszym wieku szczepić swe dzieci; zaniedbanie tego uważałby za sprzeniewierzenie się najświętszemu obowiązкови. Toteż widzę, jak młode pokolenie rośnie tu piękne, rześkie i tryskające zdrowiem. Oblicza nie noszą piętna okrutnej choroby; czoła zachowują gładkość podnoszącą piękno rysów.

Gdy chodzę po Paryżu, widzę z żalem, że pokutują wciąż jeszcze stare uprzedzenia. [...] Religię nawet wezwano w pomoc przeciw zabiegowi przyjętemu dziś przez wszystkie rozumne narody; nie wiadomo, jak długo jeszcze uroda paryżanek będzie narażona na ohydne blizny, nie znane siołom [chłopom] ani ministrom szczęśliwej Helwecji.

Czy autor powyższego tekstu był zwolennikiem czy przeciwnikiem szczepień? Uzasadnij odpowiedź, zwracając uwagę na wpływ ideologii oświecenia na jego postawę.

Jakich argumentów używają dziś zwolennicy i przeciwnicy szczepień? Odpowiedzi poszukaj na forach internetowych, w audycjach radiowych, telewizyjnych lub w prasie.

Ćwiczenie 3

Francuskie społeczeństwo dzieliło się na trzy stany, czyli warstwy społeczne, które różniły się pod względem praw i obowiązków. Połącz opis z właściwym określeniem.

Stan pierwszy

Duchowieństwo. Grupa posiadająca własne sądownictwo i administrację. Płaciła „dobrowolną daninę” na rzecz państwa, której wysokość sama określała.

Stan drugi

Szlachta. Od innych grup odróżniało ją przede wszystkim korzystanie z szeregu przywilejów, m.in. zwolnienia z płacenia podatków czy prawa do piastowania większości urzędów państwowych i wojskowych.

Stan trzeci

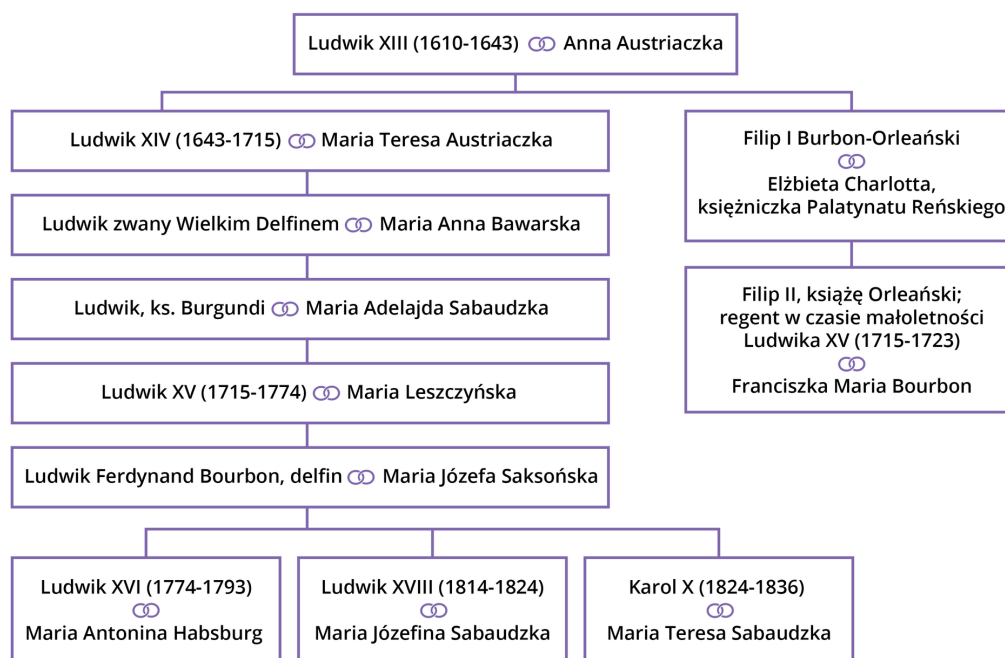
Burżuazja (mieszczaństwo) i lud wiejski. Najliczniejsza grupa, na którą składało się ok. 96 proc. społeczeństwa. Płaciła podatki, ale nie miała prawa głosu w sprawach publicznych.

Zapoznaj się z poniższymi źródłami, a następnie wykonaj polecenia.

Źródło A

Fragment drzewa genealogicznego dynastii Burbonów

Źródło: Contentplus.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło B

Fragment 1

((Jan Baszkiewicz

Historia Francji

Tymczasem [...] zaczęły się we Francji eksperymenty Szkota Johna Lawa, który zdołał pozyskać zaufanie regenta. Law, mieszanina hochsztaplera i proroka, przekonywał sfery rządzące, że nie należy się przerażać wysokością zadłużenia skarbu. Sekret bowiem wyjścia z impasu polega na przewyciężeniu głodu pieniądza, na wyrwaniu interesów

z chronicznego marazmu, na rozgrzaniu koniunktury, przyspieszeniu obiegu pieniężnego.

Źródło: Jan Baszkiewicz, *Historia Francji*, oprac. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1999, s. 266.

Fragment 2

((Jan Baszkiewicz *Historia Francji*

[...] wysłannik Amerykanów w Paryżu, Beniamin Franklin, przyjmowany był entuzjastycznie; markiz de La Fayette wziął udział w walce z angielską tyranią. W 1778 r. podpisano traktat przyjaźni francusko-amerykańskiej; Francja oficjalnie zaczęła wojnę z Anglikami na morzu, w Indiach [...] i na Antylach, ale przede wszystkim w samej Ameryce [...]; wojna amerykańska kosztowała Francję 2 mld liwrow.

Źródło: Jan Baszkiewicz, *Historia Francji*, oprac. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1999, s. 266.

Fragment 3

((Jan Baszkiewicz *Historia Francji*

[...] w 1763 r., wśród ogólnego wyczerpania stron wojujących, dobiegła końca wojna [...]; traktat paryski między Francją i Wielką Brytanią osłabił francuskie imperium kolonialne. Kanada przypadła Anglikom; Luizjanę Francja scedowała Hiszpanom, by ich pocieszyć po utracie Florydy, którą także zagarnęła Anglia. Stracony był Senegal i kilka francuskich wysp na Antylach.

Źródło: Jan Baszkiewicz, *Historia Francji*, oprac. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1999, s. 266.

Wskaż zdania zgodne z prawdą.

☐ Jedna z królowych Francji wywodziła się z polskiej rodziny szlacheckiej.

☐ Żona Ludwika XVI pochodziła z Prus.

☐ Po przywróceniu monarchii we Francji w 1814 r. królem został krewny Ludwika XVI drugiego stopnia w linii bocznej.

☐ W XVIII w. władzę we Francji obejmowali synowie zmarłych władców.

Każdemu fragmentowi tekstu przyporządkuj przedstawiciela dynastii Burbonów, który rządził Francją, kiedy miały miejsce opisywane wydarzenia. Odpowiedzi zapisz poniżej.

Fragment 1:

Fragment 2:

Fragment 3:

Wskaż funkcjonujące w historiografii nazwy konfliktów zbrojnych, o których mowa we fragmentach 2 i 3.

Fragment 2:

Fragment 3:

Ćwiczenie 5

Jak zareagowała francuska opinia publiczna na wieść o podpisaniu francusko-amerykańskiego traktatu o przyjaźni i handlu w 1778 r.? Z czego wynikała ta postawa?

Ćwiczenie 6

W 1788 r. zadłużenie Francji wyniosło ok. 5 mld liwrów, a roczny deficyt 126 mln. Opinia publiczna winą obarczała dwór, zwłaszcza królową. Do Marii Antoniny przyklejono etykietkę „Pani Deficyt”.

Zapoznaj się z tabelą i wykonaj polecenie.

Wydatki publiczne we Francji w 1786 r.	(w mln liwrów)
Obsługa długu	177
Armia, flota i dyplomacja	88,5
Publiczne cele cywilne (w tym wydatki administracyjne)	67,26
Wydatki króla i dworu	21,24
Razem	354

Źródło: Emanuel Rostworowski, *Historia Powszechna. Wiek XVIII*, wyd. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 590–591.

Na podstawie danych z tabeli rozstrzygnij, czy słusznie obwiniano królową.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wskaż poprawne dokończenia zdań.

((Arthur Young

O gospodarce i społeczeństwie francuskim w przededniu rewolucji

10 czerwca [...]. W całym kraju córki i żony wieśniaków nie noszą ani obuwia, ani pończoch, rolnicy nie noszą przy pracy ani drewniaków, ani innego obuwia. Jest to nędza, która podrywa podstawy dobrobytu narodu, szerokie bowiem spożycie ze strony biednych powoduje ważniejsze skutki niż spożycie ze strony bogatych, a zamożność narodu oparta jest przecież na obrotach i spożyciu [...]. 14 października. Byłem w opactwie benedyktynów w Saint-Germain, by zobaczyć słupy z marmuru afrykańskiego itp. Jest to najbogatsze opactwo Francji: opat ma 300 000 liwrów rocznego dochodu. Tracę cierpliwość, gdy widzę dochody w ten sposób podzielone; odpowiada to duchowi wieku X, a nie XVIII. Jakie piękne gospodarstwo można by stworzyć przy pomocy takiego dochodu!

Źródło: Arthur Young, *O gospodarce i społeczeństwie francuskim w przededniu rewolucji*, [w:] *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. S.B. Lenard, M. Sobańska-Bondaruk, Warszawa 1997, s. 484.

Autor krytykuje...

☐ poddaństwo chłopów.

☐ nierówności w dystrybucji dóbr.

☐ rządy absolutne.

Według Arthura Younga poprawę sytuacji społeczno-ekonomicznej we Francji osiągnięto by poprzez...

☐ nałożenie podatku dochodowego na wszystkich obywateli.

☐ wzrost konsumpcji wśród przedstawicieli stanu trzeciego.

☐ konfiskatę majątków kościelnych w celu przekazania ich biednym.

Wyjaśnij, co autor miał na myśli, pisząc, że „szerokie [...] spożycie ze strony biednych powoduje ważniejsze skutki niż spożycie ze strony bogatych”.

Zapoznaj się z fragmentem tekstu źródłowego i odpowiedz na pytania.

((Anne Turgot

Dyskusja ze Strażą Pieczęci na temat likwidacji szarwarków

Monarcha po to jest wyniesiony ponad wszystkich, by wszystkim zapewnił szczęście: [...] jest on depozytariuszem władzy publicznej, by sprawiedliwością utrzymywać każdego na wewnątrz, zaś orężem bronić jej na zewnątrz. Ponieważ wydatki rządu mają za przedmiot interes wszystkich, przeto wszyscy winni się na nie składać: im więcej korzyści zapewnia komuś społeczeństwo, tem bardziej winien on poczytywać sobie za zaszczyt uczestniczenie w jego ciężarach. Z tego punktu widzenia trudno uznać przywileje podatkowe szlachty za słuszne. Rozważywszy tę sprawę ze stanowiska ludzkości, trudno się cieszyć, będąc zwolnionym od podatków z tytułu szlachectwa, widząc jak poborca podatków opróżnia ostatni garnek wieśniaka. Rozważając ją ze stanowiska korzyści politycznej i siły narodu, widzi się najpierw, że jeżeli warstwa uprzywilejowana jest nazbyt liczna i posiada znaczną część bogactw, a wydatki państwa pochłaniają wielką sumę, tedy może się zdarzyć, że przewyższy ona zdolność płacenia tych, którzy podlegają podatkom. Z tego wynika, że albo rząd zostanie pozbawiony potrzebnych mu środków obrony, albo lud nieuprzywilejowany będzie obarczony ponad swe siły, co z pewnością zuboży i osłabi wkrótce państwo. Wielka liczba uprzywilejowanych bogaczy równa się zatem rzeczywistemu zmniejszeniu sił państwa.

Źródło: Anne Turgot, *Dyskusja ze Strażą Pieczęci na temat likwidacji szarwarków*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej. Europa w wieku oświecenia (1715–1789)*, t. 41, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 27–28.

O którym systemie rządów jest mowa w tekście?

☐ o monarchii konstytucyjnej

☐ o demokracji parlamentarnej

☐ o monarchii absolutnej

Zwolennikiem której ideologii był Anne Turgot?

☐ socjalizmu utopijnego

☐ konserwatyzmu

☐ liberalizmu

W obronie czyich interesów staje autor?

☐ stanu trzeciego

☐ państwa

☐ filozofów

☐ warstw uprzywilejowanych

Ćwiczenie 9

Do każdego ministra Ludwika XVI przyporządkuj zaproponowane przez niego reformy i działania podjęte w celu ich wprowadzenia.

Anne Turgot	Jacques Necker	Charles de Calonne	Loménie de Brienne

utrzymanie monopolu, cechów oraz ceł wewnętrznych; zaciąganie kredytów na finansowanie wydatków publicznych; ograniczenie wydatków dworu

powołanie zgromadzeń prowincjonalnych do spraw podatkowych, wprowadzenie ogólnokrajowego podatku od dochodu, nawoływanie do zwołania Stanów Generalnych wobec silnej opozycji ze strony parlamentów

likwidacja cechów, zniesienie ceł wewnętrznych, utworzenie zgromadzeń prowincjonalnych do spraw podatkowych z udziałem zamożnych chłopów, ogólnokrajowy podatek od dochodów

zniesienie części ceł wewnętrznych, ogólnokrajowy podatek od dochodów, powołanie zgromadzeń prowincjonalnych do spraw podatkowych, odwołanie się do Zgromadzenia Notabli w celu uchwalenia reform

Napisz, dlaczego żadna z powyższych reform nie weszła w życie?

Dla nauczyciela

Autor: Dorota Czarny

Przedmiot: historia

Temat: W przededniu rewolucji. Francja Ludwika X

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XXV. Rewolucje XVIII w.

Uczeń:

3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- ocenia, które reformy mogły poprawić sytuację Francji za panowania Ludwika XVI i wyjaśnia, dlaczego żadna z nich nie została wprowadzona;
- analizuje wydatki publiczne Francji oraz wydatki królewskiego dworu;
- rozstrzyga, z jakimi problemami borykali się mieszkańcy XVIII-wiecznego Paryża;
- odtwarza pierwsze spory zwolenników i przeciwników szczepień.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja,
- praca z mapą,
- rozmowa nauczająca,

- metoda rybiego szkieletu.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Uczniowie mają za zadanie przeanalizować mapę interaktywną i grupy społeczne, które zamieszkiwały Francję w XVIII w. Czym się zajmowały i z jakimi trudnościami się zmagaly?

Faza wstępna

1. Uczniowie zostają zapoznani z tematem lekcji i celami.
2. Nauczyciel prosi o przedstawienie obrazu XVIII-wiecznej Francji na podstawie mapy i przygotowanej przez uczniów charakterystyki społeczeństwa. Wybrani uczniowie lub zgłaszający się na ochotnika omawiają pracę własną, jedna osoba może notować najważniejsze punkty na tablicy.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy. Prosi, aby uczniowie wybrali spośród siebie liderów grup. Przedstawiciele grup losują postacie historyczne, które w XVIII w. we Francji miały za zadanie usprawnić funkcjonowanie państwa (Anne Turgot, Jacques Necker, Charles de Calonne). Uczniowie zapoznają się z e-materiałem, skupiając się szczególnie na postaci wylosowanej do opracowania.
2. Poszczególne grupy otrzymują markery i arkusze, na których uczniowie będą opisywać, w jaki sposób wylosowana przez nich postać chciała poprawić sytuację we Francji.
3. Nauczyciel zapisuje na tablicy pytania, na które muszą odpowiedzieć uczniowie:
 - Jaki plan / program miał? (każda grupa wpisuje wylosowane przez siebie nazwisko postaci historycznej)
 - Jaki był odbiór społeczeństwa?
 - Jakie były skutki jego działań?

4. Każda grupa swoje notatki może robić w dowolny sposób, np. w postaci mapy myśli, wypunktowania, tabeli itp. Ważne jest, aby każda grupa uwzględniła wszystkie zagadnienia.
5. Nauczyciel po wyznaczonym czasie prosi uczniów o odłożenie markerów i chwilę uwagi. Wyznaczona osoba lub chętna krótko przedstawia sytuację, w jakiej znalazła się Francja w XVIII w. Następnie poszczególne grupy omawiają sposoby, w jakie chciano poprawić sytuację w kraju, i skutki, jakie one przyniosły – prezentując efekty swojej pracy na forum klasy. Pozostali uczniowie przysłuchują się wystąpieniom.
6. Po prezentacji uczniowie dzielą się swoimi wrażeniami, uwagami i dyskutują. Nauczyciel podsumowuje wystąpienia uczniów.

Faza podsumowująca

1. Na zakończenie lekcji nauczyciel prosi uczniów, aby omówili główne przyczyny problemów, z jakimi borykali się Francuzi. W tym celu będą pracować metodą rybiego szkieletu. Nauczyciel rysuje na tablicy uproszczony szkielet ryby – w razie potrzeby objaśnia metodę. W głowie ryby zapisuje wspomniany problem do przeanalizowania, natomiast na głównych „ościach” – podstawowe czynniki społeczne, polityczne, gospodarcze, które zadecydowały o sytuacji w kraju. Na koniec chętni uczniowie formułują wnioski do lekcji.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia.
2. Wyobraź sobie, że jesteś jedną z postaci opisanych w e-materiale (na mapie interaktywnej). Opisz jeden dzień z życia takiej postaci. Możesz sięgnąć po dodatkowe informacje w innych źródłach.

Materiały pomocnicze:

Sebastian Mercier, *Obraz Paryża*, oprac. i tłum. Anna Jakubiszyn-Tatarkiewiczowa, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1959, s. 221–222.

Jan Baszkiewicz, *Historia Francji*, oprac. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1999, s. 266.

Emanuel Rostworowski, *Historia Powszechna. Wiek XVIII*, wyd. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 590–591.

Artur Young, *O gospodarce i społeczeństwie francuskim w przededniu rewolucji*, [w:] *Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. Melania Sobańska-Bondaruk, Stanisław Bogusław Lenard, Warszawa 1997, s. 484.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Multimedium może posłużyć do przygotowania przez uczniów projektu w formie prezentacji multimedialnej lub plakatu przedstawiającego panującą sytuację we Francji.